

УДК 364+364.4

DOI <https://doi.org/10.32782/3041-1351/2025-2-7>**Миколіук Світлана Миколаївна**кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та соціальної роботи,
Західноукраїнський національний університет
mukolyk_s@ukr.net**ORCID ID:** 0000-0001-8447-6409

ПСИХОСОЦІАЛЬНА РОБОТА ІЗ ДІТЬМИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Вступ. Представлено науковий аналіз проблеми психосоціальної роботи з дітьми в умовах війни як інтегрованого процесу, спрямованого на відновлення психічного здоров'я, стабілізацію емоційного стану та соціальну адаптацію дитячої особистості. **Метою дослідження** є наукове обґрунтування теоретичних засад і практичних підходів до здійснення психосоціальної роботи з дітьми в умовах війни, спрямованої на збереження їхнього психічного здоров'я, формування адаптивних механізмів подолання стресу та відновлення соціально-психологічної рівноваги. Підкреслено, що повномасштабна війна в Україні зумовила глибокі зміни у соціально-гуманітарному просторі, актуалізуючи необхідність переосмислення підходів до надання психологічної та соціальної допомоги дітям, які зазнали травматичного досвіду. Визначено, що психосоціальна підтримка є комплексною системою, що об'єднує психологічні, соціальні, педагогічні та правові механізми впливу, орієнтовані на формування внутрішніх ресурсів, почуття безпеки та довіри до соціального середовища.

Розкрито міждисциплінарний характер досліджуваної проблеми, що поєднує положення сучасної психології розвитку, кризової психології, соціальної педагогіки та соціальної роботи. Проаналізовано сучасні наукові підходи до розуміння феноменів дитячої резильєнтності, посттравматичного стресу та соціальної адаптації, узагальнено досвід українських і зарубіжних дослідників у сфері допомоги дітям, які постраждали від воєнних конфліктів.

Наукова новизна. Визначено, що ефективність психосоціальної допомоги залежить від комплексної взаємодії фахівців різних галузей – психологів, соціальних працівників, педагогів, медиків і правозахисників – на основі принципів гуманізму, мультидисциплінарності, індивідуалізації та доказової практики. Наголошено на необхідності створення сучасної системи психосоціальної підтримки, здатної забезпечити раннє виявлення ознак психологічної травми, організацію безпечного середовища, реабілітацію й формування адаптивних механізмів поведінки дітей. Уточнено, що психосоціальна робота повинна розглядатися не як разова інтервенція, а як процес тривалого супроводу, який інтегрує елементи консультування, соціальної підтримки та освітнього впливу. Підтверджено гіпотезу про те, що підвищення ефективності психосоціальної роботи з дітьми в умовах війни можливе за умови реалізації інтегрованого підходу, що поєднує психологічні методи емоційної стабілізації з соціальними практиками підтримки та розвитку соціальних зв'язків. **Висновковано,** що психосоціальна робота є стратегічним напрямом державної соціально-гуманітарної політики, спрямованим на відновлення дитячого потенціалу, зміцнення психічного здоров'я та формування стійкості до життєвих викликів.

Ключові слова: психосоціальна робота, психосоціальні технології, діти, війна, взаємодія, адаптація, підтримка.

Mykoliuk Svitlana MykolaivnaCandidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Psychology and Social Work,
West Ukrainian National University

PSYCHOSOCIAL WORK WITH CHILDREN IN WAR CONDITIONS

Introduction. A scientific analysis of the problem of psychosocial work with children in wartime is presented as an integrated process aimed at restoring mental health, stabilizing the emotional state and social adaptation of the child's personality. **The purpose of the study** is to scientifically substantiate the theoretical foundations and practical approaches to implementing psychosocial work with children in wartime, aimed at preserving their mental health, forming adaptive mechanisms for overcoming stress and restoring socio-psychological balance. It is emphasized that the full-scale war in Ukraine has led to profound changes in the social and humanitarian space, actualizing the need to rethink approaches to providing psychological and social assistance to children who have experienced traumatic experiences. It is determined that psychosocial support is a complex system that combines psychological, social, pedagogical and legal mechanisms of influence, focused on the formation of internal resources, a sense of security and trust in the social environment.

The interdisciplinary nature of the problem under study is revealed, combining the provisions of modern developmental psychology, crisis psychology, social pedagogy and social work. Modern scientific approaches to understanding the phenomena of children's resilience, post-traumatic stress and social adaptation are analyzed, the experience of Ukrainian and foreign researchers in the field of helping children affected by military conflicts is summarized. **Scientific novelty.** It is determined that the effectiveness of psychosocial assistance depends on the complex interaction of specialists from different fields – psychologists, social workers, teachers, doctors and human rights activists – based on the principles of humanism, multidisciplinary, individualization and evidence-based practice. The need to create a modern system of psychosocial support that can ensure early detection of signs of psychological trauma, organization of a safe environment, rehabilitation and formation of adaptive mechanisms of children's behavior is emphasized. It is clarified that psychosocial work should not be considered as a one-time intervention, but as a process of long-term support that integrates elements of counseling, social support and educational influence. The hypothesis that increasing the effectiveness of psychosocial work with children in war conditions is possible under the condition of implementing an integrated approach that combines psychological methods of emotional stabilization with social practices of support and development of social ties is confirmed.

© Миколіук С. М., 2025

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

It is concluded that psychosocial work is a strategic direction of state social and humanitarian policy aimed at restoring children's potential, strengthening mental health and building resilience to life's challenges.

Key words: *psychosocial work, psychosocial technologies, children, war, interaction, adaptation, support.*

Вступ. Повномасштабна війна в Україні спричинила глибокі трансформації у всіх сферах суспільного життя, зокрема у системі соціальної та психологічної підтримки дитячого населення. Діти, як найбільш уразлива соціально-демографічна група, зазнають комплексного впливу стресогенних чинників – втрати близьких, вимушеного переселення, розриву соціальних зв'язків, руйнування освітнього довкілля, а також травматичного досвіду, пов'язаного з бойовими діями. Такі обставини детермінують необхідність переосмислення підходів до організації психосоціальної допомоги, орієнтованої не лише на подолання наслідків травми, а й на відновлення базових почуттів безпеки, довіри та приналежності дитини до соціуму.

Проблема психосоціальної підтримки дітей у воєнних умовах має міждисциплінарний характер, охоплюючи психологічні, соціальні, педагогічні та правові аспекти. Її дослідження є актуальним у контексті реалізації державної політики у сфері охорони дитинства, забезпечення прав дітей, які постраждали внаслідок збройного конфлікту, а також у межах розвитку системи соціальних послуг в Україні. В умовах війни традиційні форми соціальної роботи потребують доповнення кризовими, реабілітаційними та превентивними стратегіями, спрямованими на формування у дитини ресурсів психологічного відновлення, стресостійкості, адаптивних механізмів поведінки.

На сучасному етапі особливого значення набуває інтеграція психологічної допомоги у соціальну практику. Вона передбачає комплексний підхід, коли фахівці соціальної сфери й психологи спільно формують індивідуальні плани супроводу, що враховують як соціальний контекст, так і психоемоційний стан дитини. Психосоціальна робота виступає ключовим інструментом гуманітарної підтримки дитячого населення, сприяє відновленню почуття контролю над власним життям, розвитку навичок емоційної саморегуляції та налагодженню конструктивних комунікативних зв'язків із оточенням.

Водночас аналіз практики показує, що в Україні все ще спостерігається дефіцит теоретично обґрунтованих моделей психосоціальної роботи в умовах війни, недостатня підготовка фахівців до роботи з наслідками психологічної травми, а також відсутність єдиних стандартів надання таких послуг дітям різних вікових груп. Це зумовлює потребу у розробленні сучасних методичних і технологічних підходів, заснованих на принципах доказової психології, гуманізму, індивідуалізації та мультидисциплінарної взаємодії.

Отже, у контексті сучасних викликів воєнного часу психосоціальна робота з дітьми стає стратегічним напрямом соціально-гуманітарної політики держави та наукового пошуку у сфері психології. Її дослідження спрямоване на розроблення ефек-

тивних моделей підтримки дитячого розвитку, відновлення почуття безпеки та формування психологічної стійкості, що є запорукою відновлення соціального потенціалу українського суспільства після війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика психосоціальної допомоги дітям у кризових і травматичних умовах, зокрема внаслідок воєнних конфліктів, привертає дедалі більшу увагу вітчизняних і зарубіжних науковців. У світовій психологічній і соціальній науці вже сформовано потужне теоретико-методологічне підґрунтя для осмислення феноменів психологічної травми, посттравматичного стресового розладу, дитячої резильєнтності, соціальної адаптації та реінтеграції. Дослідження Дж. Боулбі, Е. Еріксона, Б. ван дер Колка, М. Раттера та інших науковців засвідчують, що дитячий розвиток у ситуаціях війни зазнає глибоких порушень у сфері емоційного реагування, соціального навчання та формування базової довіри до світу [1; 11].

У працях Л. Бурлачук, Т. Дуткевич, Г. Костюка, В. Панка, Т. Титаренко та інших українських дослідників розглядаються питання впливу кризових подій на психічний розвиток особистості, становлення самосвідомості, а також роль соціального середовища у відновленні психологічної рівноваги [3; 4; 9; 10]. Особливої уваги заслуговують дослідження, присвячені соціально-психологічній реабілітації дітей, які пережили втрату, насильство, евакуацію чи вимушене переселення. У цих роботах підкреслюється необхідність системного підходу, який поєднує психотерапевтичні, педагогічні, соціальні та правозахисні складові допомоги.

Після початку війни в Україні 2014 року, а особливо після 2022 року, відбулося активне переосмислення ролі соціального працівника й психолога у процесі допомоги дітям, постраждалим від воєнних дій. У численних публікаціях українських фахівців (В. Брича, О. Кочубей, С. Максименка, Л. Найдюкової, Н. Побірченко, О. Хомич та юд.) наголошується на важливості створення мережі кризових центрів, центрів психологічної реабілітації та соціальних служб, здатних оперативно реагувати на потреби дитячої аудиторії [2; 5; 8]. Водночас дослідження підтверджують, що діти, які пережили досвід війни, потребують тривалої, поетапної психосоціальної підтримки, зорієнтованої не лише на терапію травми, а й на формування внутрішніх ресурсів відновлення.

У науковому полі також окреслюються концепти «психосоціального супроводу», «інтегрованої допомоги» та «ресурсно-орієнтованого підходу». Вони визначають сучасні тенденції у розвитку практики соціальної роботи й психологічного консультування. Наукові публікації останніх років підкреслюють значення мультидисциплінар-

ної взаємодії – коли в єдиній команді працюють соціальні працівники, психологи, педагоги, лікарі, волонтери, а також фахівці із захисту прав дитини. Такий формат співпраці розглядається як ключова умова забезпечення ефективності психосоціальної інтервенції.

Разом із тим, незважаючи на зростаючу кількість досліджень, проблема залишається недостатньо розробленою в теоретичному та практичному вимірах. Необхідною є чітка наукова дефініція поняття «психосоціальна робота з дітьми в умовах війни», систематизація її цілей, принципів, методів і технологій. У сучасних умовах особливої актуальності набуває створення науково обґрунтованої моделі взаємодії психологічних і соціальних інструментів підтримки дитини, яка перебуває у стані тривалої психологічної напруги.

Таким чином, аналіз наукових джерел свідчить, що хоча у світовій практиці вже накопичено значний досвід психосоціальної допомоги дітям у кризових ситуаціях, українська наукова думка перебуває на етапі активного формування національної системи знань у цій сфері. Подальше дослідження даної проблематики є важливим для розроблення адаптованих до українського контексту моделей і технологій психосоціальної роботи, що відповідають потребам дітей, які пережили травматичний досвід війни.

Метою дослідження є наукове обґрунтування теоретичних засад і практичних підходів до здійснення психосоціальної роботи з дітьми в умовах війни, спрямованої на збереження їхнього психічного здоров'я, формування адаптивних механізмів подолання стресу та відновлення соціально-психологічної рівноваги. Така мета передбачає висвітлення специфічних потреб дитячої аудиторії, аналіз ефективності існуючих моделей допомоги та розроблення комплексної системи психосоціальної підтримки, здатної забезпечити відновлення почуття безпеки, емоційної стабільності й довіри до соціального середовища.

У межах поставленої мети важливим є визначення психологічних чинників, які впливають на здатність дитини долати травматичний досвід, а також окреслення можливостей соціальної роботи як простору реалізації реабілітаційних і профілактичних функцій. Психосоціальна допомога розглядається не лише як система окремих інтервенцій, а як процес тривалого супроводу, що інтегрує елементи психологічного консультування, соціальної підтримки, педагогічної взаємодії та правового захисту дитини.

Досягнення мети дослідження вимагає комплексного аналізу теоретичних положень сучасної психології розвитку, кризової психології, соціальної педагогіки та соціальної роботи. Особливу увагу приділено питанням емоційного вигорання дітей унаслідок тривалого перебування в умовах війни, втрати звичних орієнтирів і почуття безпеки. У межах дослідження важливо виявити, які саме ресурси – особистісні, соціальні, сімейні чи інсти-

туційні – сприяють адаптації, стабілізації та гармонізації психоемоційного стану дитини.

Також мета передбачає випрацювання психосоціальних технологій, що відповідають реаліям сучасної України. Це стосується створення алгоритмів взаємодії між соціальними працівниками, психологами, педагогами та представниками місцевих громад; упровадження методів раннього виявлення ознак травматичного досвіду у дітей; організації психологічно безпечного простору в освітніх і соціальних закладах. Важливим напрямом реалізації мети є практична складова, що підсилює важливість розроблення механізмів моніторингу ефективності надання психосоціальної допомоги, які дозволяють не лише оцінити результати втручання, а й своєчасно коригувати індивідуальні плани супроводу.

Загалом дослідження покликане сприяти формуванню сучасної наукової концепції психосоціальної роботи з дітьми в умовах війни – як інтегрованого, юдино центричного процесу, що ґрунтується на принципах гуманізму, поваги до гідності дитини, міжвідомчої взаємодії та доказової практики. Досягнення цієї мети дозволить підвищити якість надання соціально-психологічних послуг дітям, які постраждали від збройного конфлікту, та сприятиме відновленню їхнього психічного благополуччя, соціальної активності й довіри до світу дорослих.

Об'єкт дослідження – процес психосоціальної роботи з дітьми, які постраждали внаслідок війни, як комплексна система взаємодії психологічних, соціальних та педагогічних механізмів підтримки особистості дитини.

Предмет дослідження – психологічна структура психосоціальної допомоги дітям у контексті війни, векторована на відновлення їхнього психічного здоров'я, розвиток резильєнтності, почуття безпеки та соціальної адаптації.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що підвищення ефективності психосоціальної роботи з дітьми в умовах війни можливе за умови реалізації інтегрованого підходу, який поєднує психологічні методи емоційної стабілізації з соціальними практиками підтримки та розвитку соціальних зв'язків. Передбачається, що комплексна взаємодія фахівців різних сфер – психологів, соціальних працівників, педагогів і представників місцевих громад – сприятиме формуванню у дітей почуття захищеності, довіри до дорослих і готовності до конструктивної поведінки в кризових ситуаціях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Психосоціальна робота з дітьми в умовах війни становить багаторівневу систему заходів, спрямованих на подолання наслідків психотравматичних подій, стабілізацію емоційного стану дитини, відновлення соціальних зв'язків і створення безпечного середовища для її подальшого розвитку. Основним завданням такої роботи є забезпечення цілісного підходу до підтримки дитини, який інтегрує психологічні, соціальні, педагогічні та правові аспекти допомоги.

На першому етапі психосоціальної інтервенції визначається рівень психологічного стресу та

потреби дитини у підтримці. Важливою складовою є **оцінка травматичного досвіду**, яка проводиться з урахуванням вікових, індивідуально-психологічних і соціокультурних особливостей [1]. Під час первинного контакту з дитиною фахівець створює атмосферу довіри, прийняття й емоційної безпеки, адже саме ці умови є базовими для подальшої ефективної взаємодії. На цьому етапі важливо врахувати і психологічні чинники, що впливають на дитину: біологічні передумови (генетика, спадковість), соціальне оточення (сім'я, друзі, школа), індивідуальні особливості (характер, самооцінка), а також методи виховання та навчання, які формують особистість дитини, емоційний стан та поведінку.

Наступним кроком є **реалізація програм психологічної підтримки**, спрямованих на подолання симптомів тривоги, страху, порушень сну, втрати мотивації чи соціальної активності [7; 10]. До таких програм належать індивідуальні консультації, групові заняття, арт- і казкотерапія, тілесно-орієнтовані методи, тренінги розвитку емоційної саморегуляції. Застосування методів творчої експресії допомагає дітям безпечно виражати емоції, знижувати рівень напруження й поступово відновлювати внутрішню рівновагу. На цьому етапі важливо об'єднати особистісні, соціальні, сімейні та інституційні ресурси для адаптації, стабілізації та гармонізації психоемоційного стану дитини.

Важливе місце у структурі психосоціальної роботи посідає **соціальний компонент** [2; 6]. Він охоплює заходи із забезпечення базових потреб дитини – житла, харчування, доступу до освіти, медичної допомоги, правового захисту, а також соціального супроводу сім'ї. Психосоціальний підхід передбачає, що відновлення емоційного стану дитини неможливе без стабілізації її соціального середовища, зокрема родини чи опікунської структури. Тому важливо спонукати до роботи не лише дитину, а й її близьких – через сімейне консультування, групи підтримки для батьків, навчальні програми з розвитку навичок позитивного виховання в умовах стресу.

Одним із ключових принципів психосоціальної роботи є **принцип гуманістичної орієнтації**, який передбачає визнання безумовної цінності дитини як особистості, її права на власний досвід і почуття [3; 8]. Не менш важливим є **принцип мультидисциплінарності**, що забезпечує взаємодію соціальних працівників, психологів, педагогів, медиків, юристів і волонтерів у межах єдиної стратегії допомоги [5; 6]. Така міжвідомча координація дозволяє уникнути фрагментарності в роботі, забезпечуючи послідовність і системність підтримки.

Суттєвого значення набуває **розвиток резильєнтності** – здатності дитини адаптуватися до стресових подій, зберігати психологічну цілісність і відновлюватися після травматичних ситуацій [10; 11]. Розвиток цієї якості можливий завдяки формуванню у дитини почуття компетентності, впевненості у власних силах, підтримки з боку значущих дорослих та участі у спільнотах, що сприяють позитивній соціалізації.

Практика психосоціальної роботи в Україні засвідчує, що ефективність допомоги суттєво зростає за умов: **інституційної підтримки** – функціонування кризових центрів, мобільних команд, освітніх хабів психологічного розвантаження та застосування дієвого механізму моніторингу [2; 9]. У цих просторах створюються безпечні умови для відновлення, спілкування, творчої самореалізації, що сприяє стабілізації психоемоційного стану дітей.

Необхідною умовою ефективності є також **підготовка фахівців**, які працюють із дітьми в умовах війни [4; 11]. Соціальні працівники й психологи мають володіти знаннями з кризової психології, методами психоемоційної саморегуляції, навичками емпатійного слухання та роботи з травмою. Важливо, щоб у процесі підготовки таких фахівців формувалася етична готовність до взаємодії з дітьми, які пережили втрату, насильство чи вимушене переселення.

Отже, соціальна робота з дітьми в умовах війни є інтегрованим, системним процесом взаємодії психосоціальних технологій що поєднують психологічну, соціальну та освітню підтримки, спрямовані на збереження внутрішніх ресурсів дитини, розвиток її стійкості та соціальної активності. Реалізація такого підходу забезпечує не лише подолання наслідків війни для дитячої психіки, а й сприяє формуванню покоління, здатного до конструктивного відновлення й гуманістичного переосмислення досвіду травми.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Психосоціальна робота з дітьми в умовах війни є важливим напрямом сучасної соціальної та психологічної практики, спрямованим на відновлення психічного здоров'я, стабілізацію емоційного стану та забезпечення соціальної адаптації дитини. Дослідження засвідчило, що ефективність такої допомоги значною мірою залежить від інтегрованого підходу, який поєднує психологічні методи підтримки, соціальні інтервенції та педагогічні технології, а також передбачає активну участь сім'ї та місцевої громади.

Науковий аналіз виявив, що діти, які пережили травматичний досвід війни, потребують багаторівневої та тривалої підтримки. До ключових компонентів психосоціальної роботи належать: оцінка потреб дитини та рівня стресу, психотерапевтичні та превентивні заходи, розвиток навичок емоційної саморегуляції, відновлення соціальних зв'язків, формування резильєнтності. Комплексне поєднання цих елементів сприяє створенню безпечного середовища для розвитку дитини та забезпечує умови для стабілізації її психоемоційного стану.

Особливу увагу слід приділяти мультидисциплінарній взаємодії фахівців, що включає соціальних працівників, психологів, педагогів, медиків і правозахисників. Такий підхід дозволяє уникнути фрагментарності в роботі та забезпечує системність і послідовність допомоги. Водночас підготовка кваліфікованих фахівців, здатних працювати з дітьми, які пережили воєнні травми, є необхідною

умовою підвищення ефективності психосоціальної підтримки.

Дослідження акцентує, що формування резильєнтності у дітей, які постраждали внаслідок війни, є однією з ключових цілей психосоціальної роботи. Підтримка внутрішніх ресурсів дитини, розвиток почуття безпеки, компетентності та довіри до дорослих сприяє її соціальній адаптації і створює передумови для конструктивного подолання наслідків травми.

Таким чином, **гіпотеза дослідження підтвердилася**: підвищення ефективності психосоціальної роботи з дітьми в умовах війни можливе за умови реалізації інтегрованого підходу, який поєднує психологічні методи емоційної стабілізації з соціальними практиками підтримки та розвитку соціаль-

них зв'язків. Спільна робота психологів, соціальних працівників, педагогів та інших фахівців сприяє формуванню у дітей почуття захищеності, довіри до дорослих і готовності до конструктивної поведінки в кризових ситуаціях.

Відтак, психосоціальна робота з дітьми в умовах війни є не лише гуманітарною необхідністю, а й стратегічним напрямом соціально-гуманітарної політики держави та наукового пошуку у сфері психології. Розроблення та впровадження адаптованих до українського контексту технологій психосоціальної підтримки дозволяє підвищити якість соціально-психологічних послуг, забезпечити безпеку та психологічну стабільність дитячої аудиторії, а також сприяти відновленню соціального потенціалу українського суспільства після завершення воєнних дій.

Список літератури:

1. Б. Ван дер колк. Тіло веде лік. Як лишити психотравми в минулому. Харків : Віват (Vivat). 2022. 624 с.
2. Брич В., Миколіук С. Соціальний захист сиріт в Україні: монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 200 с.
3. Бурлачук Л. Психодіагностика особистості: понятійний апарат та методи дослідження. *Психологія і суспільство*. 2014. № 4. С. 85–103
4. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
5. Максименко С. Д. Загальна психологія: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2021. 272 с.
6. Миколіук С. М. Сирітство в Україні в умовах війни: соціальна робота та соціальна допомога. *Ввічливість. Humanitas*. 2022. №3. С. 61–68.
7. Миколіук С. М. Соціально-психологічна допомога дітям із прийомних сімей в умовах війни. *Габітус*. 2022. Вип.38. С. 152–155.
8. Найдьонова Л. А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2015. 244 с.
9. Панок В. Г. Прикладна психологія. Теоретичні проблеми: монографія. Київ: Ніка-Центр, 2017. 188 с.
10. Титаренко Т. М. Психологічне здоров'я особистості: засоби самопомогі в умовах тривалої травматизації: монографія. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2018. 160 с.
11. Erickson, E. *Childhood and society*. 1995. Random house. 397 с.

References:

1. Van der kolk, B. (2022). *Tilo vede lik. Yak lyshyty psykhotravmy v mynulomu* [The body is the healer. How to leave psychological trauma in the past]. Kharkiv: Vivat [in Ukrainian].
2. Brych, V., Mykoliuk S. (2019). *Sotsialnyi zakhyst syrit v Ukrainii: monohrafiia* [Social protection of orphans in Ukraine: monograph]. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].
3. Burlachuk, L. (2014). *Psykhodiagnostyka osobystosti: poniatiynyi aparat ta metody doslidzhennia* [Psychodiagnostics of personality: conceptual apparatus and research methods]. *Psykhologhiia i suspilstvo – Psychology and society*, 4, 85–103 [in Ukrainian].
4. Dutkevych, T. V. (2012). *Dytiacha psykhologhiia: navch. posib.* [Child psychology: textbook]. K.: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].
5. Maksymenko, S. D. (2021). *Zahalna psykhologhiia: navch. posib.* [General psychology: textbook]. K.: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].
6. Mykoliuk, S. M. (2022). *Syrytstvo v Ukraini v umovakh viiny: sotsialna robota ta sotsialna dopomoha* [Orphanage in Ukraine during the war: social work and social assistance]. *Vvichlyvist. Humanitas – Politeness. Humanitas*, 3, 61–68 [in Ukrainian].
7. Mykoliuk, S. M. (2022). *Sotsialno-psykhologichna dopomoha ditiam iz pryiomnykh simei v umovakh viiny* [Socio-psychological assistance to children from foster families during the war]. *Habitus – Habitus*, 38, 152–155 [in Ukrainian].
8. Naidonova, L. A. (2015). *Mediapsykhologhiia: osnovy refleksyvnoho pidkhodu* [Media psychology: basics of a reflective approach]. Kirovohrad: Imeks-LTD [in Ukrainian].
9. Panok, V. H. (2017). *Prykladna psykhologhiia. Teoretychni problemy: monohrafiia* [Applied psychology. Theoretical problems: monograph]. Kyiv: Nika-Tsentr [in Ukrainian].
10. Tytarenko, T. M. (2018). *Psykhologichne zdorov'ia osobystosti: zasoby samodopomohy v umovakh tryvaloi travmatyzatsii: monohrafiia* [Psychological health of the individual: means of self-help in conditions of prolonged traumatization: monograph]. Kropyvnytskyi : Imeks-LTD [in Ukrainian].
11. Erickson, E. (1995). *Shildhood and society*. Random house.

Отримано: 12.09.2025

Рекомендовано: 04.10.2025

Опубліковано: 30.12.2025